

Anna Suska-Zakaszewska*

Błogosławiona Natalia Tułasiewicz – patronka polskich nauczycieli

Blessed Natalia Tułasiewicz – Patroness of Polish Teachers

Abstract: Blessed Natalia Tułasiewicz (1906–1945) is the patron saint of Polish teachers announced in 2022. She graduated from the University of Adam Mickiewicz in Poznań. She was a Polish teacher, poet and social activist active in the interwar and war period. As a teacher, she paid attention to the patriotic education, cultural, moral and spiritual values of her students. Since childhood, she belonged to the Marian Sodality, where she developed spiritually and intellectually and gave lectures. She was passionate about literature, music, theater art, traveled and admired the beauty of nature. She broke off the engagement, entrusting her life and love to God. Shortly after the outbreak of World War II, she organized a makeshift school, and during the war and wandering, she began working as a “travel” teacher in clandestine teaching, organized weekly literary Wednesdays, actively participated in retreats and days of recollection, wrote poems and short stories, and devoted herself to everyday life. prayer. She was one of the first to volunteer as an emissary for forced labor in the Third Reich, where she performed an educational and apostolic mission, taking care of the cultural, spiritual, moral and patriotic development of Polish workers. In 1944, she was arrested, subjected to barbaric torture and sentenced to death. On Good Friday 1945, she was selected for the gas chamber, and a day later she died.

Keywords: Natalia Tułasiewicz, teacher, Polish teacher, poetess.

* Anna Suska-Zakaszewska (ORCID: 0000-0002-0334-0807) – dr, asystent w Katedrze Biografistyki Pedagogicznej i Historii Wychowania Instytutu Pedagogiki Akademii Zamojskiej, kontakt: anna.suska-zakaszewska@akademiazamojska.edu.pl.

Ubiegły wiek jest czasem, w którym dokonano wielu odkryć na gruncie nauki i techniki, ale także doświadczono wielu znamion zła i krzywdy. Papież Jan Paweł II w bulli *Incarnationis misterium*, ogłaszając Wielki Jubileusz Roku 2000, pisał, iż „nasze stulecie, zbliżające się ku końcowi, wydało bardzo wielu męczenników, którzy ponieśli śmierć przede wszystkim jako ofiary nazizmu i komunizmu oraz walk rasowych i plemiennych. Ludzie z wszystkich warstw społecznych cierpieli za wiarę, płacąc krwią za przynależność do Chrystusa i do Kościoła lub znosząc odważnie wieloletnie więzienia i różnorakie udręki, aby nie poddać się naciskom ideologii, która przerodziła się w bezlitosną dyktaturę”¹. Rok później, 13 czerwca 1999 r. Ojciec Święty podczas podróży apostolskiej do Polski dokonał w Warszawie beatyfikacji 108 Męczenników z okresu drugiej wojny światowej. Wśród beatyfikowanych wyszczególnia się cztery grupy, byli to m.in.: biskupi, duchowieństwo diecezjalne i zakonne oraz wierni świeccy. Do tej ostatniej grupy została włączona Natalia Tułasiewicz, jedna z dwóch świeckich kobiet².

Celem niniejszego artykułu jest próba przedstawienia biografii Natalii Tułasiewicz jako patronki polskich nauczycieli, która wykazała się heroiczną wiarą i do końca pełniła nauczycielską misję. W tekście zastosowano metodę analizy dokumentów. Rozważania podzielono na trzy części. W pierwszej ukazana została sylwetka Natalii Tułasiewicz; w drugiej zaprezentowano pracę zawodową błogosławionej w latach przedwojennych, w okresie wojny i tułaczki oraz działalność misyjną na terenie III Rzeszy; zaś w trzeciej – współczesne działania upamiętniające Natalię Tułasiewicz.

Rys biograficzny

Natalia Tułasiewicz urodziła się 9 kwietnia 1906 r. w Rzeszowie, a miesiąc później została ochrzczona w rzeszowskim kościele farnym. Jej rodzicami byli Adam Tułasiewicz (1837–1940) i Amalia Natalia z domu Bromnik (1876–1948).

- 1 Jan Paweł II, *Incarnationis misterium: bulla ogłaszająca Wielki Jubileusz Roku 2000*, Rzym 1998, nr 13; Z. Rzeszut, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz*, seria: Męczennicy 1939–1945, z. 38, Włocławek 2001, s. 3.
- 2 Z. Rzeszut, *Błogosławiona Natalia*, s. 4–5; T. Kaczmarek, *Obraz świadectw 108 błogosławionych męczenników*, „Ateneum Kapłańskie”, 135(2000) nr 1(548), s. 44–58; K. Berkan, *Perła polskiej ziemi: Natalia Tułasiewicz (1906–1945)*, Niepokalanów 1999, s. 39–53.

Była drugim z sześciorga dzieci³. Ojciec Natalii był urzędnikiem państwowym, pełnił funkcję inspektora skarbowego, pozostając w służbie austriackiej, oddelegowywany był do różnych posterunków celnych w Małopolsce, która wówczas znajdowała się pod zaborem austriackim. Był osobą głęboko religijną i należał do Sodalicii Marianańskiej⁴, a ponadto pochodził z rodziny, w której mocno krzewiono tradycje patriotyczne za sprawą stryja Wincentego i brata Władysława. Ojciec Adama – Józef⁵ był profesorem w krakowskim gimnazjum, bracia natomiast zdobywali wyższe wykształcenie, a siostra Florencja – nauczycielskie. Z kolei matka Natalii pochodziła z rodziny mieszczan oświęcimskich, prowadziła gospodarstwo domowe oraz opiekowała się dziećmi⁶.

Środowisko rodzinne, w którym dorastała i wychowywała się Natalia, cechowało się pobożnością i patriotyzmem, rodzice wytworzyli swym dzieciom atmosferę nasyconą ofiarną miłością, obopólnym szacunkiem, kulturą osobistą oraz wzajemną troskliwością. Wszystkie przywołane elementy towarzyszyły córce Tułasiewiczów w dorosłym życiu i przeobraziły się w wartości, które wskazywały jej nie tylko sposób życia, lecz także pracy. W swych listach

- 3 Natalia miała trzy siostry: Marię (1904–1927), Zofię (1907–1995) i Halinę (1911–1982) oraz dwóch braci: Tadeusza (1908–1980) i Józefa (1913–1989). Najstarszą z rodzeństwa była Maria, która zmarła w 1927 r. na gruźlicę płuc. B. Judkowiak, *Wstęp*, w: N. Tułasiewicz, *Być poetką życia. Zapiski z lat 1938–1943*, Poznań 2020, s. 6, 11.
- 4 Inaczej Kongregacja Marianańska, jest to katolickie stowarzyszenie osób świeckich, które na przełomie XIX i XX w., w ówczesnej Galicji, skupiało się na kultywacji Matki Bożej oraz działalności tj. charytatywnej, społecznej, oświatowej i patriotycznej. Podstawową ideą Sodalicii była praca zarówno dla Boga, jak i dla kraju. A. Puszka, *Sodalicje Marianańskie na ziemiach polskich wobec wojny i odzyskania niepodległości w 1918 r.*, „Teki Komisji Historycznej Towarzystwa Naukowego KUL”, 15(2018) s. 45, 47.
- 5 Józef Tułasiewicz (1841–1903) profesor w krakowskim gimnazjum św. Jacka, nauczał w klasach Ia–IIIA historii i geografii; B. Lesiak-Przybył, *Dawne fotografie dotyczące życia i twórczości Jana Matejki w zbiorach Archiwum Narodowego w Krakowie*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, 67 (2022) s. 83, DOI: 10.4467/25440500RBN.22.007.17362; E. Krasiński, *Arnold Szyfman na krakowskim trakcie*, w: *Antrepreneur: księga ofiarowana profesorowi Janowi Michalikowi w 70. rocznicę urodzin*, red. J. Popiel, Kraków 2009, s. 571.
- 6 B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 7–8; I. Jazukiewicz, *Personalistyczne i społeczne aspekty nauczycielstwa Natalii Tułasiewicz – w poszukiwaniu inspiracji dla współczesności*, „Biografistyka Pedagogiczna”, 7(2022) nr 1, s. 313, DOI: 10.36578/bp.2022.07.10.

i dziennikarskich zapiskach niejednokrotnie akcentowała ona wagę i istotę harmonii, czułości, życzliwości, otwartości oraz ciepła rodzinnego⁷.

Natalia była dzieckiem inteligentnym, wrażliwym, śmiałym, cechowała ją swoboda podczas rozmów i wypowiedzi, dlatego nazywano ją „mądrą Niusią”. W szkole miała bardzo dobre wyniki w nauce. Jej zainteresowania ukierunkowane były na literaturę, muzykę oraz malarstwo. Chętnie zajmowała i opiekowała się młodszym rodzeństwem m.in. wówczas gdy jako sześciolatka przebywała w szpitalu wspólnie ze swoim trzypółletnim bratem czy jako dwunastolatka, która razem z Tadeuszem pobierała lekcję gry na instrumentach⁸, dbała o to, co ma zadane, pomagała mu w pracach domowych. Natalia od urodzenia była dzieckiem delikatnej postury, zmagając się z gruźlicą, która opano- wywała najpierw skórę, następnie gruczoły limfatyczne oraz płuca. W związku z tym jako sześciolatka dziewczynka przeszła w krakowskim szpitalu operację, a celem poprawy i wzmocnienia zdrowia udała się do uzdrowiska w Rabce. Wydarzenia te pokazały, iż mimo trudnych doświadczeń dziewczynka jest zaradna, bardzo dobrze odnajduje się w nowym środowisku, a także wytrwale przeciwstawia się różnym przeciwnościom⁹.

W 1912 r. Tułasiewiczówna rozpoczęła naukę w Szkole Podstawowej w Kętach Śląskich, a następnie kontynuowała ją w przyklasztornej szkole siostr klarysek oraz I Gimnazjum Żeńskim w Krakowie¹⁰, gdzie postrzegano ją jako osobę inteligentną, błyskotliwą, ambitną, pracowitą, pilną, a także poważną. Ponadto wykazywała się dużą troskliwością o swoją bliską koleżankę, która ze względów finansowych nie miała możliwości codziennego uczęszczania do szkoły. Natalia systematycznie przysyłała przyjaciółce wiadomości, w których zamieszczała szczegółowo opisany plan nauki, wspierała ją, dodawała otu-

7 I. Jazukiewicz, *Personalistyczne i społeczne aspekty nauczycielstwa*, s. 314.

8 Natalia pobierała lekcje gry na skrzypcach, natomiast Tadeusz – na wiolonczeli, w późniejszych latach został on zawodowym wiolonczelistą. N. Tułasiewicz, *Zeszyt 1 od 17 stycznia 1938 do 31 grudnia 1939*, w: N. Tułasiewicz, *Być poetką życia*, s. 52.

9 A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga do miłości*, Poznań 2019, s. 15–16; B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 7–8.

10 K. Szablak, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz (1906–1945)*, w: *Blask świadectwa: błogosławiona nauczycielka Natalia Tułasiewicz*, red. B. Judkowiak, T. Marchwiak, S. Sławińska, K. Szablak, Bonami-Poznań 2013, s. 5.

chy, pamiętała również o niej w modlitwie. Swą formację duchową rozwijała w Sodalitacji Mariańskiej, składając w 1920 r. śluby¹¹.

W maju 1921 r. cała rodzina przeprowadza się do Poznania, gdzie Natalia dalszą naukę realizowała w Gimnazjum Sióstr Urszulanek. Jednakże zważywszy na trudną sytuację materialną, z jaką borykali się państwo Tułasiewiczowie, ojciec uznał, iż jego córka będzie wypełniała obowiązek szkolny w szkole państwowej. Na tę sytuację nie wyraziła zgody dyrektorka placówki – Maria Waśkowska, która podjęła decyzję, że Natalia zostanie zwolniona z wszelkich opłat, ponieważ „jest perłą i dobrym duchem szkoły”¹². Nastolatka równocześnie uczęszczała do konwersatorium muzycznego, gdzie doskonaliła swą grę na skrzypcach¹³, ale wznowienie choroby spowodowało, iż musiała przejść operację węzłów chłonnych, a to z kolei oznaczało brak możliwości ułożenia instrumentu pod brodą. Dziewczyna wydarzenie to znosiła dzielnie i z pokorą, zaangażowała się w pomoc samotnej sąsiadce. Mimo doświadczanych trudności zdrowotnych osiągnęła bardzo dobre wyniki w nauce, otrzymując w 1926 r. świadectwo maturalne i tym samym postanowiła podjąć studia polonistyczne i muzykologiczne na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu¹⁴.

Podczas studiów Natalia otrzymywała bardzo dobre wyniki z egzaminów, co sprawiło, iż przyznano jej stypendium, by odciążyć finansowo swoich rodziców, zaczęła także udzielać korepetycji¹⁵. Nadal kładła duży nacisk na formację duchową oraz intelektualną: pasjonowała się literaturą, chętnie odwiedzała kina, teatry, wystawy czy chodziła na koncerty. O swoim rozwoju pisała:

Kocham książki, jak kocham muzykę, teatr, jak kocham przyrodę.
[...] muzyka i książka idą razem. Książka odradza mnie duchowo, [...]

11 A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 16–17.

12 Z. Rzeszut, *Błogosławiona Natalia*, s. 14.

13 V. Rodek, *Uczenie się z biografii Innego – na przykładzie refleksji studentów pedagogiki: „Moje osobiste spotkanie z życiem i twórczością Natalii Tułasiewicz”*, „Biografistyka Pedagogiczna”, 7 (2022) nr 1, s. 291, DOI: 10.36578/bp.2022.07.17.

14 A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 17–18.

15 I. Jazukiewicz, *Codziennosc i heroiczność nauczycielstwa Natalii Tułasiewicz*, w: *Nauczyciel wobec wyzwań współczesności: ku przyszłości edukacji z bł. Natalią Tułasiewicz*, red. K. Jawroska, J. Kowalczyk, K. J. Wawrzynów, Wrocław 2024, s. 197; I. Jazukiewicz, *Personalistyczne i społeczne aspekty nauczycielstwa*, s. 315.

przypomina ciągle, że duch nie zna zmęczenia, że znużenie ogarnia tylko ciało [...]. Muzyka w moim życiu duchowym czyni ład. Uświadamia nie-uświadomione, uczy odróżniać rzeczy istotne od przypadków mniej ważnych, zabiega pilnie, aby moje człowieczeństwo nie kurczyło się do dziedziny intelektu tylko¹⁶.

Rezygnowała z własnych przyjemności na rzecz drugiego człowieka, nie lubiła trwonić pieniędzy na siebie, mimo iż przykładła dużą wagę do estetyki i elegancji. Czas studiów nie był dla niej łatwym okresem, gdyż w 1927 r. odeszła do Pana jej najstarsza siostra Maria. W dodatku stwierdzono, iż płuca Natalii są zagrożone gruźlicą, natomiast u ojca wykryto cukrzycę, która z dnia na dzień utrudniała mu funkcjonowanie¹⁷.

Innym równie istotnym wydarzeniem w życiu Natalii było poznanie i związanie się z Jankiem Potoką. Mimo iż dzieliły ich duże rozbieżności światopoglądowe, to szybko połączyła ich wzajemna miłość¹⁸. Czasy studenckie wykorzystwała na angażowanie się w Koło Polonistów oraz Sodalicję Mariańską, w ramach których referowała wystąpienia poświęcone duchowości, świętości w życiu codziennym, a także chętnie uczestniczyła w wieczorkach poetyckich oraz prelekcjach. Problemy zdrowotne sprawiły, iż w roku akademickim 1928/1929 zmuszona była do wykorzystania urlopu zdrowotnego i rozłąki ze swoim ukochanym. Udała się wówczas do Rabki, gdzie podjęła pracę jako nauczycielka w Gimnazjum Sióstr Nazaretanek. Pobyt sprawił, że relacje między Natalią a Janem pogorszyły się. Para doświadczała częstych kłótni, nieporozumień, sprzeczek, przez co dziewczyna wielokrotnie płakała. Obserwujący to rodzice nie kryli oburzenia tą sytuacją i w sposób subtelny zachęcali Natalię do zakończenia tej relacji. Tak się też stało, lecz dziewczyna dość szybko ponownie nawiązała kontakt z Janem, przez co angażowała się w inne, często nowe trudności. Ta determinacja pokazuje, iż napotykanne problemy nie demobilizowały Natalii, a wręcz przeciwnie, zachęcały ją do działania, by pokonywać

16 N. Tułasiewicz, *Przeciw barbarzyństwu: listy, dzienniki, wspomnienia*, oprac. D. Tułasiewicz, B. Judkowiak, Poznań 2013, s. 28; N. Tułasiewicz, *Poprzez ziemię ukochałam niebo: fragmenty zapisków 1938–1943*, oprac. D. Tułasiewicz, Poznań 2015, s. 33–34.

17 B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 10–11.

18 A. Rzeszoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 18.

przeciwności i nieustannie podejmować nowe starania, celem poradzenia sobie z wszelkimi wyzwaniami¹⁹.

W 1931 r. Natalia Tułasiewicz ukończyła studia wyższe, uzyskując absolutorium, dzięki któremu rok później obroniła pracę magisterską²⁰, otrzymując bardzo dobrą ocenę. W styczniu 1932 r. Janek Potoka oświadczył się Natalii, ale dwa lata później podjęła ona decyzję o zakończeniu związku, a otrzymany pierścionek złożyła w swoim parafialnym kościele²¹. Te wydarzenia wspomina w następujący sposób:

Dziesięć najpiękniejszych lat życia dałam całkowicie Jankowi. Miałam lat dwadzieścia, gdy go poznałam, trzydzieści, gdy się dowiedziałam, że się ożenił, dwadzieścia osiem w chwili zerwania naszych zaręczyn. Długi i piękny szmat czasu – okres burzy i naporu. Nie żałuję w nim niczego i za wszystko dziękuję Bogu²².

Ostatecznie Natalia zdecydowała się na samotność oraz podjęła decyzję, iż chciałaby realizować swoje pasje, zawierając swoje życie i miłość Bogu. W swych *Zapiskach* pisała:

Chciałabym żyć długo dla pasji tworzenia, tworzenia we wszystkich dziedzinach życia, w których mogłabym zostawić coś z siebie wartościowego i nowego. Szkoła, teatr, radio, dziennik, praca przy biurku z natchnienia czerpanego w świecie, ileż rzeczy mię pociąga. [...] Decydując się dobrowolnie [...] na samotność, muszę szukać oparcia w instytucji, która swoją siłą moralną zastąpiłaby mi siły, jakie kobiety czerpią z małżeństwa. Widzę to oparcie w zakonie, ale świeckim, bo moim przeznaczeniem [...] jest tkwić w życiu, w jego konfliktach, jego różnorodności. [...] Pragnę jedynie tego, abym w chwili śmierci miała świadomość, że szłam ścieżką Pańską, nie swoją,

19 B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 11–12.

20 Tematem pracy magisterskiej był *Mickiewicz a muzyka*. Opiekunem naukowym był profesor Roman Pollak, który zaproponował Natalii, by część jej pracy została opublikowana w czasopiśmie „Ruch Literacki”. Promotor Tułasiewiczówny w „Kurierze Poznańskim” podkreślał, że była sumienną i jedną z najbardziej wybitnych polonistek Uniwersytetu oraz studentką, która odkryła wiele pionierskich i wartościowych założeń. Tamże, s. 12–13.

21 A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 18.

22 N. Tułasiewicz, *Zeszyt I od 17 stycznia*, s. 72–73.

a raczej że moją ścieżkę całkowicie skierowałam w Boże łozysko. [...] chcę być apostołem miłości²³.

Środowisko, w którym wychowywała się i dorastała Natalia Tułasiewicz, wartości przekazane jej przez rodziców i bliskich, a także działania, w które się angażowała, odegrały istotną rolę m.in. w: kształtowaniu jej osobowości, ciągłej pracy nad sobą, rozwoju intelektualnym i duchowym oraz samowychowaniu. Trudności i wyzwania, z jakimi przyszło jej się mierzyć, sprawiały, że coraz bardziej ofiarowała siebie i swoje życie Bogu²⁴.

Praca zawodowa – nauczycielka, społecznik i poetka

Działalność zawodową Natalii Tułasiewicz można podzielić na trzy: okres przedwojenny (1933– sierpień 1939); lata wojny i tułaczki (wrzesień 1939– sierpień 1943), a także działalność misyjną na ziemiach niemieckich (sierpień 1943– marzec 1945). Warto wspomnieć, iż pierwsze praktyki pedagogiczne realizowała ona jako studentka²⁵ podczas wyjazdu do Rabki, nauczając przyrody i geografii²⁶.

Po ukończonych studiach, Tułasiewiczówna rozpoczęła pracę w prywatnej koedukacyjnej szkole powszechnej św. Kazimierza w Poznaniu, funkcjonującej w oparciu o bliską jej dewizę: „Bogu i Ojczyźnie służ”²⁷. Natalia od samego początku zyskała sympatię dzieci, dzięki grze na skrzypcach, natomiast kierowniczka szkoły zaakceptowała ją, gdy dostrzegła, z jakim urokiem i inteligencją realizowała zajęcia podczas wizytowanych godzin. We wspomnianej placówce przydzielono jej tygodniowe, 25-godzinne pensum. Nauczała m.in. języka polskiego, historii i arytmetyki w kl. III; rysunku i śpiewu w kl. V oraz języka polskiego, rysunku i śpiewu w kl. VI. W swej pracy wykazywała się sumiennnością,

23 Taż, *Zeszyt II* od 25 lutego 1940 do 3 stycznia 1941, w: Taż, *Być poetką życia*, s. 208–209.

24 B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 34–35.

25 K. Czarnecka, *O dążeniu do codziennej świętości. Refleksje na podstawie zapisków bł. Natalii Tułasiewicz*, w: „Wiódł mnie Pan...”: studia i świadectwa w 20. rocznicę beatyfikacji Natalii Tułasiewicz, red. J. Hadrys, B. Judkowiak, Poznań 2020, s. 47.

26 B. Judkowiak, „Przyjmij mnie na nowo do swej klasy” (nauczyciele „w szkole” błogosławionej Natalii), w: *Blask świadectwa: błogosławiona*, s. 13.

27 B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 13; I. Jazukiewicz, *Personalistyczne i społeczne aspekty nauczycielstwa*, s. 316.

starannością oraz systematycznością, o czym mogą świadczyć prowadzone przez nią zeszyty konspektów lekcji z języka polskiego²⁸. W kl. VI kładła duży nacisk na samodzielność myślenia oraz umiejętność wyrażania własnego stanowiska, które formowała za pomocą pytań do wymagających tekstów oraz otwartych wypowiedzi, a także konwersacji na ważne i aktualne tematy. Lekcje realizowała w sposób elastyczny, np. widząc, że uczniowie potrzebują więcej czasu na dane ćwiczenia, podejmowała decyzję o rezygnacji z jednego zadania, które było zaplanowane na tą lekcję, a także niejednokrotnie program szóstoklasistów uzupełniała utworami przeznaczonymi dla uczniów gimnazjum oraz zadawała dodatkowe lektury. Przebieg zajęć był zróżnicowany, często wykorzystywała różne rodzaje zadań i ćwiczeń, realizując je naprzemiennie. W praktyce dydaktycznej stosowała ćwiczenia „na czas” i ćwiczenia twórcze, które przyczyniały się do rozwoju wyobraźni, zachęcała dzieci do korzystania z różnorodnych pomocy, np. albumów, kartek pocztowych, map czy wycinków z gazet. Prace domowe często analizowała z uczniami podczas lekcji i bazowała na nich, odwołując się do kolejnego tematu. Oprócz powszechnych dyktand, publicznych recytacji utworu literackiego z pamięci czy pogadanek, Natalia nierzadko wykorzystywała metodę dyskusji nad fabułą, formą odczytania oraz interpretowania tekstów. Podczas zadań pamięciowych uczniowie mieli wolność wyboru, mogli sami zdecydować, który z poznanych wierszy opanują na pamięć²⁹. Podczas rad pedagogicznych i zebrań z rodzicami Tułasiewiczówna wygłaszała referaty na rozmaite tematy³⁰.

28 Odnotowywała w punktach, takie aspekty jak: temat i cel lekcji, formy nauczania, metody i pomoce dydaktyczne, przebieg zajęć oraz ćwiczenia dla uczniów.

29 B. Judkowiak, „Przyjmij mnie na nowo do swej klasy”, s. 14–19.

30 W 1934 r. zwróciła się do rodziców z przemową nt. współdziałania środowiska rodzinnego ze środowiskiem szkolnym, podkreślając, iż owa współpraca winna bazować na wychowaniu religijnym, rodzinnym, społecznym, państwowym (kształtowaniu ludzi czynu) oraz programie nauczania. W swych wypowiedziach przestrzegała, aby dzieci nie doświadczały wyłącznie zewnątrznie praktyk religijnych, wszak mogły systematycznie i sukcesywnie doskonalić się wewnątrznie, dlatego zachęcała rodziców, aby ich dzieci (będące w trzeciej klasie) przystąpiły do sakramentu pierwszej spowiedzi i komunii św. Zachęcała do wzajemnej współpracy zebranych z wychowawcami, tłumacząc, że dziecko jest ogniwem ufności i zrozumienia wspomnianych stron. Apelowała również, by odpowiednio uświadomić rangę polskiej państwowości, aby młodzi ludzie umieli uhonorować to, co ich ojcowie we krwi i znoju zdobyli. Natalia odniosła się również do pracy wychowawczej, która może być efektywnie realizowana tylko wtedy, gdy nauczyciel permanentnie kształci się i świadomie podąża za wymogami dnia; tamże, s. 20–23.

W kolejnym roku przyszyła błogosławiona kładła duży nacisk na czytanie ze zrozumieniem, a podręcznik, na którym bazowała, wzbogacała dodatkowymi treściami, postrzegając je jako rozszerzenie i uwspółcześnienie lektury. Przydzielono jej klasę męską, dlatego też, realizując lekcje, wykorzystywała zagadnienia oraz filmy, które cieszyły się zainteresowaniem wśród chłopców, m.in.: wynalazki, lotnictwo, harcerstwo czy sport. Chcąc zachęcić młodych do czytania, otworzyła bibliotekę klasową. Przygotowała gazetkę ścienną, na której przedstawiała wiadomości bieżące, jej celem było weryfikowanie czy wychowankowie śledzą na bieżąco ostatnie wydarzenia. Jej aktywność zawodowa nie opierała się tylko na działalności dydaktycznej, prowadziła również chór, pisała scenariusze oraz organizowała sztukę teatralną, nie zapominając o stałym dokształcaniu się³¹. Od 1935 r. rozpoczęła pracę w prywatnym gimnazjum sióstr urszulanek w Poznaniu, do którego sama uczęszczała³².

Opierając się na obowiązujących wówczas zasadach, aby móc nauczać w szkole średniej, należało zdać państwowy egzamin, który odbywał się na Uniwersytecie. W 1936 r. Natalia, spełniając wymagania³³, przystąpiła do egzaminu składającego się z dwóch części: pisemnej oraz ustnej³⁴. Z obu części komisja przyznała jej bardzo dobre oceny. Ponadto uzyskała prawo członkostwa w Towarzystwie Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych. Po otrzymaniu stosownych kwalifikacji uzyskała pełen etat nauczycielski w gimnazjum urszulanek. Misja szkoły była jej bliska, ponieważ zespalała ideę wychowania estetycznego z etycznym. Niejednokrotnie obdarzała swoje uczennice książkami, zamieszczając w nich dowcipne wierszowane charakterystyki, a także doko-

31 Tamże, s. 24–27.

32 A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 243.

33 By móc przystąpić do państwowego egzaminu uprawniającego do pracy w szkołach średnich kandydat musiał posiadać: dwuletnie doświadczenie w szkole powszechnej, zaświadczenia lekarskie, opinię z kuratorium oraz spis opracowanych lektur; B. Judkowiak, „Przyjmij mnie na nowo do swej klasy”, s. 27.

34 Pierwszy etap odnosił się do napisania pracy na jeden z trzech określonych zagadnień z pedagogiki lub dydaktyki ogólnej bądź dydaktyki języki polskiego. Tułasiewiczówna napisała pracę pt. *Szkoła a kino*. Natomiast druga część – ustna – obejmowała pytania z zakresu: 1) psychologii wychowawczej; 2) pedagogiki, dydaktyki ogólnej, historii; 3) znajomość programów szkolnych i organizacji szkolnictwa, a także 4) dydaktyki filologii polskiej; tamże.

nywała wpisów do pamiętników wychowanek, opatrując je cytataми z Pisma Św. Warto podkreślić, iż była osobą skromną, odpowiedzialną i umiejącą przyznać się do swoich słabości³⁵.

W okresie przedwojennym Natalia prowadziła aktywne życie. Poza pracą zawodową czytała dużo literatury, pisała wiersze i poematy (podejmowała starania o ich druk), grała na skrzypcach, podróżowała (m.in. do Norwegii i Włoch), podziwiała piękno polskiego krajobrazu, wyjeżdżała na wakacyjny kurs sportów zimowych dla pedagogów, uczestniczyła w dniach skupienia i rekolekcjach zamkniętych, które zorganizowała Matka Urszula Ledóchowska (1865–1939), a także nieustannie działała w sodalicjańskiej wspólnocie. Gdy inne organizacje (m.in. Stowarzyszenie Młodych Polek, Szkoła Pielęgniarstwa) zapraszały ją do wygłoszenia prelekcji, nigdy nie odmawiała. Sama o sobie mówiła, iż jest poetką. Co więcej, angażowała się w pomoc drugiemu człowiekowi, np. wspierała, dawała rady w trudnościach życiowych i religijnych, wspomagała finansowo swoje siostry, m.in. pokryła koszty wyjazdu do Włoch, sukni ślubnej czy przedłużenia wakacji. Niezwykle ważnym momentem w życiu młodej nauczycielki była dwutygodniowa wycieczka do Włoch na uroczystości kanonizacji bł. Andrzeja Boboli³⁶. O tym wydarzeniu pisała:

[...] podróż do Rzymu dobrze by mi zrobiła. Potrzebuję wielkich wzruszeń – wtedy nie mam czasu myśleć o sobie. Chciałabym, zanim zacznę pracę nad mszą św., wyczuć z bliska, jak bije serce Kościoła rzymsko-watykańskiego. Chciałabym w przepychu kwiatów wiosennych ujrzeć grób świętego poety – Franciszka z Asyżu, mojego najukochańszego świętego. Chciałabym, ach także bardzo chciałabym pojechać³⁷.

W tym samym roku (1938) Natalia opracowała projekt rozprawy doktorskiej, zbierając niezbędną literaturę. Swoją pracę chciała poświęcić Karolowi Hubertowi Rostworowskiemu, jednakże działania wojenne przeszkodziły jej w realizacji tych planów³⁸.

35 Tamże, s. 27–29; B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 14–16; I. Jazukiewicz, *Personalistyczne i społeczne aspekty nauczycielstwa*, s. 316.

36 B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 16.

37 N. Tułasiewicz, *Zeszyt I od 17 stycznia*, s. 56.

38 B. Judkowiak, „Przyjmij mnie na nowo do swej klasy”, s. 31–32.

Drugi etap działalności Natalii Tułasiewicz przypada na czas drugiej wojny światowej. Tuż po wybuchu wojny, 6 września 1939 r. przedstawiła sąsiadkom, Barbarze i Krystynie Jankowskim, projekt zorganizowania otwartej prowizorycznej szkoły, w której nauka trwała od dziesiątej do trzynastej. Każda z kobiet prowadziła godzinną lekcję. Realizację nauczania Natalia opisała w następujący sposób:

Ja dziś o dziesiątej „otwarłam” rok szkolny i miałam pierwszą lekcję. [...] Po krótkiej modlitwie była dla wszystkich pogadanka, jak się teraz zachować w domu i na ulicy w razie alarmu, jak przestrzegać przepisów higieny, nie przeszkadzać rodzicom w domu itd. Potem przeciwczyłam szybkie zejście do piwnicy w razie alarmu [...]. Najmłodsze bawiły się na kocu kolorowymi obrazkami, klasa IV czytała wiadomości o rozwoju historycznym miasta Poznania i objaśniała, a kl. VI uczyła się przepisów sanitarnych. Gimnazjum dozorowało zabawy przedszkola. Po każdej godzinie były normalne przerwy na jedzenie. Drugą lekcję miała Basia (historia, religia, rachunki), trzecią Krysia z atlasem geograficznym dla starszych³⁹.

W związku z masowymi wysiedleniami, które przeprowadzono 10 listopada 1939 r.⁴⁰, działalność szkoły zawieszono, a cała rodzina Tułasiewiczów została wywieziona do Ostrowca Świętokrzyskiego, a 31 stycznia 1940 r. Natalia wyjechała do Krakowa, gdzie Maria Woyczyńska udzieliła jej gościny. W lutym rozpoczęła pracę w Czytelnii Beletrystycznej Anieli Starzewskiej, po czym sprowadziła rodzinę do Krakowa. 30 kwietnia tegoż roku podjęła decyzję, iż rezygnuje z pracy w czytelnii i otrzymuje zatrudnienie jako nauczycielka „wyjazdowa” w Ośrodku Tajnego Nauczania nr 1 znajdującego się przy klasztorze sióstr urszulanek, którego współorganizatorką była matka Benigna Józefa Suchońówna. Po śmierci ojca, w sierpniu 1940 r. Natalia otrzymała pierwszy „wyjazdowy” etat nauczycielski w Mszanie Dolnej. Jej podopiecznymi były córki aptekarza Frasia: Krysia i Maria. Rok później podjęła pracę w Witowicach, nieopodal Nowego Sącza, we dworze Edwarda i Ireny Brezów, nauczając języka

39 N. Tułasiewicz, *Zeszyt I* od 17 stycznia, s. 123.

40 Natalia Tułasiewicz dokonała szczegółowego opisu wysiedlenia w swych *Zapiskach* z 25 marca 1940 r.; N. Tułasiewicz, *Zeszyt II* od 25 lutego 1940, s. 150–157.

polskiego, zarówno córkę państwa Brezów – Teresę, jak i wychowankę matki Edwarda – Zofię Brynicką. Mimo doświadczania kolejnych wysiedleń, pełniła obowiązki nauczycielki w Kalinie Wielkiej (koło Miechowa), ucząc córki (Amelię i Aleksandrę) Antoniny i Adolfa Dąmbskich, właścicieli tamtejszego dworu, natomiast od września 1941 r. realizowała tajne nauczanie w Krakowie, od 21 stycznia 1942 r. wspólnie z Woyczyńską zorganizowały cotygodniowe środy literackie⁴¹, w trakcie których wspólnie czytały książki, wygłaszały wiersze, a także prowadziły intensywne dyskusje. W tych trudnych czasach Natalia nie zapomina o codziennej modlitwie, wsparciu bliskich, uczestnictwie w rekolekcjach i dniach skupienia, wycieczkach, zgłębianiu literatury oraz rozwoju literackim⁴². Angażowała się w organizację spotkań sodalicyjnych, podczas których rozmawiano o literaturze religijnej, śpiewano kolędy bądź pieśni o tematyce patriotycznej, a także prowadzono nocne adoracje wielkopostne⁴³. W swej aktywności kładła duży nacisk na wychowanie patriotyczne:

kolejno odwiedzę wszystkie moje byłe uczennice, zamieszkałe na terenie Guberni. Chcę z nimi pomówić, rozbudzić w nich zamiłowanie do wiedzy, dopomóc im ze wszystkich sił do tego, by ich wojna nie wyjałowiała z poczucia piękna i dobra. [...] Praca moja codzienna jest żmudna, ale piękna, radosna w sensie mojego wysiłku. Dzięki niej mamy szansę przetrwania wojny⁴⁴.

Okoliczności, w jakich działała Natalia Tułasiewicz, wymagały indywidualnej pracy z uczniem bądź w kilkuosobowych grupach. Pełniła rolę towarzyszącego przewodnika, dodając swoim wychowankom odwagi oraz ukazując im nowe możliwości. Swoją pracę porównywała do rzeźbienia: „lubię taki surowy materiał. Podatny jest, choć z pozoru oporny”⁴⁵. W przypadku pojawienia się jakichkolwiek barier, nie poddawała się, wręcz przeciwnie, mobilizowało ją to

41 Tamże, s. 150–162, 180, N. Tułasiewicz, *Zeszyt III od 12 stycznia 1941 do 25 lipca 1942*, s. 258, 273, 346.

42 A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 22–24.

43 B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 18.

44 N. Tułasiewicz, *Zeszyt IV od 27 września 1942 do 18 sierpnia 1943*, s. 382–383.

45 N. Tułasiewicz, *Zeszyt II od 25 lutego 1940*, s. 202–203.

do większego angażowania się⁴⁶. Na temat pracy mówiła: „jeszcze nigdy nie żałowałam, że poświęciłam się polonistyce, chociaż praca pedagogiczna, przy całej swej piękności wyczerpuje do szpiku”⁴⁷.

Aspiracje intelektualne, artystyczne i społeczne Natalii sprawiły, iż włączyła się nie tylko w tajne nauczanie, lecz także w pracę podziemnej organizacji politycznej „Zachód”, która kierowała zaplanowaną akcją wysyłania przeszkolonych wolontariuszy na tereny Niemiec, w celu wsparcia polskich robotników zesłanych na przymusowe roboty. Działania polskich wysłanników były ukierunkowane na troskę o życie patriotyczne, religijne i moralne wywiezionych. Tułasiewiczówna sama, z własnej woli, zgłosiła się do tejże misji. Zachowała całą wiedzę dotyczącą akcji w absolutnej dyskrecji, gdyż miała świadomość niebezpieczeństwa, na które narażona była nie tylko ona, ale również jej bliscy⁴⁸. Do wspomnianego przedsięwzięcia przygotowywała się najpierw w Warszawie⁴⁹. Następnie uczestniczyła w specjalnych rekolekcjach zorganizowanych w Laskach. W związku z tym, że była emisariuszką ochotnikiem, miała możliwość wyboru miejsca, pełnomocnicy Rządu Londyńskiego oddelegowali ją do Hanoweru⁵⁰.

19 sierpnia 1943 r. Natalia zgłosiła się w warszawskim Arbeitsamt na wyjazd do Hanoweru, a 22 sierpnia pod Berlinem doświadczyła kolejnych dezynfekcji, kąpieli oraz kontroli lekarskich. Dwa dni później przybyła do baraku nr 1 znajdującego się w obozie pracy przy fabryce galanterii papierniczej „Pelikan” Günther-Wagner. Pamiętając o celach swej misji i uwzględniając posiadane zamiłowanie nauczycielsko-wychowawcze, wykonywała działania edukacyjne, samopomocowe, a także organizacyjno-wywiadowczo-polityczne, np. organizowała kolejnych wysłanników na miejscu, komunikowała centrali polskiej o rozwoju sytuacji, warunkach, atmosferze oraz operacjach wojennych w obozie i jego obrębie. Poza tym realizowała pracę apostołsko-duszpasterską, m.in.: pełniła opiekę moralną, omawiała katechezy, wspierała, aranżowała modlitwy, nabożeństwa,

46 B. Judkowiak, „Przyjmij mnie na nowo do swej klasy”, s. 32–33.

47 N. Tułasiewicz, *Zeszyt II od 25 lutego 1940*, s. 202.

48 A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 24.

49 Musiała uczestniczyć w indywidualnym szkoleniu, składającym się z kilku etapów, otrzymanie oceny pozytywnej oznaczało przejście do ostatniej części – przygotowań, czyli otrzymania stosownych dokumentów, oraz ślubowania. B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 20.

50 Tamże.

„msze barakowe” z komunią św. Ponadto komponowała piosenki ku pokrzepieniu serc, pisała utwory okazjonalne, a nawet organizowała wspólną Wigilię i łamanie opłatkiem. Pomimo trzymianowej pracy fizycznej, potrzeby pozyskiwania pożywienia, permanentnego niebezpieczeństwa nalotami czy spędzania nierzadko nocy w schronach, z powodzeniem wypełniała powierzoną jej misję⁵¹.

W swej działalności misyjnej nie zapominała o wychowaniu patriotycznym: odczytywała *Pana Tadeusza*, opowiadała o starożytnej Grecji, dzieliła się fabułą filmów i sztuk teatralnych, organizowała lekcje polskiej i niemieckiej ortografii, wygłaszała pogadanki o tematyce psychologicznej, higieny i przygotowania do małżeństwa. Niejednokrotnie głosiła Ewangelię, chętnie podejmowała dyskusję, podczas której aktywnie słuchała stanowisk innych osób oraz zawierała znajomości z wysłannikami innych przynależności, a także zorganizowała chrzest dziecka narodzonego w obozie czy zbiórkę paczek dla chorych⁵².

29 kwietnia 1944 r. aresztowano Tułasiewiczówną, a następnie przewieziono ją do Kolonii, gdzie poddano okrutnym i barbarzyńskim torturom. Mimo doświadczanych cierpień nie wydała nikogo, pozostając nieustannie w modlitwie. 28 września, skazaną na karę śmierci, przewiezioną ją do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, gdzie nadano jej nr 75188 i umieszczono ją w tzw. bloku chorych. Jednakże nie pozostała bierna, wręcz przeciwnie. Odprawiała nabożeństwa, recytowała wiersze, omawiała przeczytane książki, edukowała dziewczyny przywiezione bezpośrednio z powstania warszawskiego, a także planowała swą przyszłość. 30 marca 1945 r. – w Wielki Piątek – wyselekcjonowano ją do komory gazowej, w Wielką Sobotę zaś w wieku 39 lat umarła męczeńską śmiercią⁵³.

Pamięć o Błogosławionej

Postawa, działalność, osobowość i życie duchowe Natalii Tułasiewicz fascynują i stają się inspiracją dla współczesnych, potwierdzają to organizowane przedsięwzięcia upamiętniające błogosławioną. Jedną z form szerzenia pamięci było

51 Tamże, s. 22–23; A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 24–25.

52 B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 23–24; A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 25–26; B. Judkowiak, „Przyjmij mnie na nowo do swej klasy”, s. 34.

53 B. Judkowiak, *Wstęp*, s. 24–26; A. Rzesoś, *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga*, s. 26–27, 248.

ustanowienie jej patronką poznańskiego oddziału Katolickiego Stowarzyszenia Wychowawców, w którym organizowane są m.in. spotkania formacyjne pt. *Jedna z nas – bł. Natalia Tułasiewicz*. Założono również placówki oświatowe (niepubliczne przedszkolne, publiczną szkołę podstawową, gimnazjum, liceum) pod patronatem bł. Natalii Tułasiewicz⁵⁴. Chcąc oddać jej hołd, aranżują one wiele inicjatyw⁵⁵, np. organizują apele, wystawy, konkursy: plastyczne, poetyckie i muzyczne, rajdy nataliańskie, spotkania formacyjne, forum wymiany myśli i doświadczeń zawodowych w świetle idei drogi do świętości bł. Natalii czy wieczór twórczości. Za swą patronkę obrało ją również Duszpasterstwo Kobiet Archidiecezji Poznańskiej⁵⁶ oraz Warsztaty w Drodze – Ogólnopolska Nauczycielska Pielgrzymka, zrzeszająca nauczycieli z całej Polski, którzy corocznie pieszo pielgrzymują z Zielonej Góry na Jasną Górę i doskonałą swą formację duchową i warsztat pedagogiczny⁵⁷.

Inną, bardzo ważną formą upamiętnienia był dekret watykańskiej Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z 19 stycznia 2022 r., w którym zatwierdzono „Błogosławioną Natalię Tułasiewicz, Męczennicę, Patronką u Boga Nauczycieli w Polsce”⁵⁸. W tym samym roku poznańscy urzędnicy obrali ją za patronkę ronda u zbiegu ulicy Bobrzańskiej i Kurlandzkiej, natomiast 9 maja 2022 r. w Rzeszowie odbyło się uroczyste odsłonięcie tablicy pamiątkowej połączone z konferencją „Bądźcie awangardą Polski i świata. Pedagogia bł. Natalii Tułasiewicz”. Ponadto 5 października 2023 r. w Centrum Edukacyjno-Formacyjnym Diecezji Bydgoskiej odbyła się uroczysta prezentacja kartki pocztowej z wizerunkiem Tułasiewiczówny⁵⁹.

54 K. Szablak, *Inspiracje Nataliańskie: „Co ze mnie żyć będzie w ludziach?”*, w: *Wiódł mnie Pan...: studia*, s. 213–225; Publiczna Szkoła Podstawowa im. bł. Natalii Tułasiewicz, <https://szkoly.poznan.ksw.pl/>, dostęp: 15.07.24.

55 Tamże, <https://szkoly.poznan.ksw.pl/>, dostęp: 15.07.24.

56 Duszpasterstwo Kobiet Archidiecezji Poznańskiej, <https://kobieta.archpozn.pl/aktualnosci/nowe-logo,32>, dostęp: 15.07.24.

57 Warsztaty w Drodze, <https://warsztatywdrodze.pl/o-pielgrzymce>, dostęp: 15.07.24.

58 Konferencja Episkopatu Polski, <https://episkopat.pl/dekret-bl-natalia-tulasiewicz-patronka-nauczycieli-w-polsce/>, dostęp: 15.07.24; J. Kowalczyk, *Pozwól się zainspirować – bł. Natalia Tułasiewicz wzorem dla nauczycieli*, w: *Nauczyciel wobec wyzwania*, s. 89.

59 Błogosławiona Natalia Tułasiewicz, <https://blogoslawionanatalia.eu/wydarzenie/>, dostęp: 15.07.24.

Pamięć o Natalii kultywowana jest także przez ośrodki naukowe, które organizują konferencje, sympozja, seminaria i wystawy poświęcone jej biografii i działalności⁶⁰. Z kolei Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców oraz Szkoła Podstawowa im. Sybiraków w Nawsiu w maju 2023 r. zorganizowali Ogólnopolski Konkurs Literacki dla Nauczycieli pod hasłem *Pisz dalej moje życie...*, którego celem było zapoznanie się z dziełem życia błogosławionej jako polonistki, pedagoga, wychowawcy, poetki i emisariuszki, uczczenie jej pamięci, a także ukazanie profesji nauczyciela jako powołania oraz misji⁶¹. Innym przedsięwzięciem było wyreżyserowanie filmu pt. *Błogosławiona*, którego premiera odbyła się 10 czerwca 2023 r. w Centrum Kultury Zamek w Poznaniu⁶². Ponadto dostępna jest strona internetowa poświęcona błogosławionej, na której umieszczane są aktualne wydarzenia oraz zestawienia bibliograficzne dotyczące propagowania jej osoby⁶³.

Zakończenie

Biografia Natalii Tułasiewicz może być przykładem i inspiracją dla współczesnych nauczycieli, gdyż żyjąc i pracując w czasach międzywojennych i wojennych, dojrzywała jako osoba, nauczycielka, poetka, działaczka i męczennica. Swą

60 Konferencje zorganizowane były m.in. przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza: „Blaski świadectwa. Błogosławiona nauczycielka Natalii Tułasiewicz” (22 kwietnia 2006), „Od chrztu ku radości życia. W 110 rocznicę chrztu bł. Natalii Tułasiewicz” (7 maja 2016); Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu wraz z Dolnośląskim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu: Ogólnopolska Konferencja Pedagogiczna „Nauczyciel wobec wyzwań współczesności. Inspiracje Bł. Natalii Tułasiewicz (1906–1945)” (23 listopada 2021 i 23 lutego 2022); 31 marca 2023 r. w Brzegu odbyła się ogólnopolska konferencja i wystawa pt. „Błogosławiona Natalia Tułasiewicz patronką nauczycieli w Polsce”; tamże.

61 Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu, <https://dodn.dolnoslask.pl/ogolnopolski-konkurs-literacki-pod-haslem-pisz-dalej-moje-zycie/>, dostęp: 15.07.2024.

62 Projekcje filmu można było również zobaczyć m.in. w Częstochowie, Skierniewicach, Lublinie, Kicinie, Jasionce, Radomiu, Rzeszowie, Wrocławiu, Nowym Sączu, Krakowie, Płocku, Pobiedziskach, Warszawie, Białymstoku, Rokietnicy, Krynicy-Zdroju, Mszanie Dolnej, Zaborówcu, Szczecinie itd. Fundacja Rozwoju Miasta Poznania, https://frmp.pl/2023_film-blogoslawiona/, dostęp: 15.07.24.

63 Błogosławiona Natalia Tułasiewicz, <https://blogoslawionanatalia.eu/>, dostęp: 15.07.24.

działalność pedagogiczną realizowała z pasją, radością i heroizmem, wykazując się wiernością misji nauczycielskiej, nie zapominając przy tym o nieustannym dokształcaniu się. Była osobą skromną, głęboko wierzącą, prawdziwą patriotką i altruistką, mówiła: „jestem [...] tylko człowiekiem, ułomnym człowiekiem, ale dzięki łaskom, którymi mię Bóg obdarzył [...] bywam [...] dla niektórych ludzi anielską pociechą”⁶⁴. Mimo problemów zdrowotnych i doświadczanych trudności, nigdy nie ustawała w działaniu, a nawet dobrowolnie podejmowała takie, które narażały jej życie, np. organizacja nauczania tuż po wybuchu działań wojennych. Wprawdzie, dziś nauczyciele nie muszą zmagać się z takimi barierami, lecz przychodzi im pracować wśród wielu innych zagrożeń, np. konsumpcjonizm, uzależnienia, agresja i przemoc, bierność i roszczeniowość, kryzys wartości itp.⁶⁵. Warto, by studenci kierunku Pedagogika poznali życie i działalność Natalii Tułasiewicz, która permanentnie rozwijała się i pracowała nad sobą udowadniając, iż można mierzyć się z różnymi przeciwnościami, a mimo to zwyciężać. Poznając biografię młodej nauczycielki przyszli pedagodzy mogą zainspirować się do własnej autoedukacji, a także zrozumieć, jak ważne jest wykorzystywanie w procesie dydaktyczno-wychowawczym swoich cnót, zalet oraz wyznawanych wartości, dzięki którym nauczyciel czuje radość i satysfakcję z realizowanych codziennie zadań społecznych i zawodowych.

Streszczenie: Bł. Natalia Tułasiewicz (1906–1945) to ogłoszona w 2022 r. patronka polskich nauczycieli. Ukończyła studia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Była polonistką, poetką i społecniczką działającą w okresie międzywojennym i wojennym. Jako nauczycielka zwracała uwagę na wychowanie patriotyczne, wartości kulturowe, moralne i duchowe swoich wychowanków. Od dziecka należała do Sodalicii Mariańskiej, w której rozwijała się duchowo i intelektualnie oraz wygłaszała prelekcje. Pasjonowała się literaturą, muzyką, sztuką teatralną, podróżowała i podziwiała piękno przyrody. Zerwała zaręczyny, zawierając swoje życie i miłość Bogu. Tuż po wybuchu II wojny światowej zorganizowała szkołę prowizoryczną, zaś w czasie wojny i tułaczki podjęła pracę jako nauczycielka „wyjazdowa” w tajnym nauczaniu, organizowała cotygodniowe środy literackie, aktywnie uczestniczyła w rekolekcjach i dniach skupienia, pisała wiersze i nowele, a także oddawała się codziennej modlitwie. Jako jedna z pierwszych zgłosiła się jako emisariuszka na przymusowe roboty na terenach III Rzeszy, gdzie

64 N. Tułasiewicz, *Zeszyt III od 12 stycznia 1941 do 25 lipca 1942*, s. 258.

65 J. Kowalczyk, *Pozwól się zainspirować*, s. 98–102.

pełniła misję wychowawczo-apostolską, dbając o rozwój kulturowy, duchowy, moralny i patriotyczny polskich robotników. W 1944 r. została aresztowana, poddana barbarzyńskim torturom i skazana na śmierć. W Wielki Piątek 1945 r. została wyselekcjonowana do komory gazowej, a dzień później zmarła.

Słowa kluczowe: Natalia Tułasiewicz, nauczycielka, polonistka, poetka.

Bibliografia

Źródła

- Tułasiewicz N., *Poprzez ziemię ukochałam niebo: fragmenty zapisków 1938–1943*, oprac. D. Tułasiewicz, Poznań 2015.
- Tułasiewicz N., *Przeciw barbarzyństwu: listy, dzienniki, wspomnienia*, oprac. D. Tułasiewicz, B. Judkowiak, Poznań 2013.
- Tułasiewicz N., *Być poetką życia. Zapiski z lat 1938–1943*, Poznań 2020.

Opracowania

- Berkan K., *Perła polskiej ziemi: Natalia Tułasiewicz (1906–1945)*, Niepokalanów 1999.
- Czarnecka K., *O dążeniu do codziennej świętości. Refleksje na podstawie zapisków bł. Natalii Tułasiewicz*, w: „Wiódł mnie Pan...”: studia i świadectwa w 20. rocznicę beatyfikacji Natalii Tułasiewicz, red. J. Hadrys, B. Judkowiak, Poznań 2020, s. 45–69.
- Jan Paweł II, *Incarnationis misterium* bulla ogłaszająca Wielki Jubileusz Roku 2000, Rzym 1998.
- Jazukiewicz I., *Codziennosc i heroiczność nauczycielstwa Natalii Tułasiewicz*, w: *Nauczyciel wobec wyzwań współczesności: ku przyszłości edukacji z bł. Natalią Tułasiewicz*, red. K. Jawroska, J. Kowalczyk, K. J. Wawrzynów, Wrocław 2024, s. 195–216.
- Jazukiewicz I., *Personalistyczne i społeczne aspekty nauczycielstwa Natalii Tułasiewicz – w poszukiwaniu inspiracji dla współczesności*, „Biografistyka Pedagogiczna”, 7(2022) nr 1, s. 311–335, DOI: 10.36578/bp.2022.07.10.
- Judkowiak B., „Przyjmij mnie na nowo do swej klasy” (nauczyciele „w szkole” błogosławionej Natalii), w: *Blask świadectwa: błogosławiona nauczycielka Natalia Tułasiewicz*, red. B. Judkowiak, T. Marchwiak, S. Sławińska, K. Szablak, Bonami-Poznań 2013, s. 11–43.
- Judkowiak B., *Wstęp*, w: N. Tułasiewicz, *Być poetką życia. Zapiski z lat 1938–1943*, Poznań 2020, s. 5–41.
- Kaczmarek T., *Obraz świadectw 108 błogosławionych męczenników*, „Ateneum Kapłańskie”, 135 (2000) nr 1(548), s. 44–58.

- Kowalczyk J., *Pozwól się zainspirować – bł. Natalia Tułasiewicz wzorem dla nauczycieli*, w: *Nauczyciel wobec wyzwań współczesności: ku przyszłości edukacji z bł. Natalią Tułasiewicz*, red. K. Jawroska, J. Kowalczyk, K. J. Wawrzynów, Wrocław 2024, s. 87–105.
- Kraśński E., *Arnold Szyfman na krakowskim trakcie*, w: *Antreprener: księga ofiarowana profesorowi Janowi Michalikowi w 70. rocznicę urodzin*, red. J. Popiel, Kraków 2009, s. 567–583.
- Lesiak-Przybył B., *Dawne fotografie dotyczące życia i twórczości Jana Matejki w zbiorach Archiwum Narodowego w Krakowie*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 2022, s. 71–84.
- Puszka A., *Sodalicje Mariańskie na ziemiach polskich wobec wojny i odzyskania niepodległości w 1918 r.*, „Teki Komisji Historycznej Towarzystwa Naukowego KUL”, 15(2018) s. 45–59.
- Rodek V., *Uczenie się z biografii Innego – na przykładzie refleksji studentów pedagogiki: „Moje osobiste spotkanie z życiem i twórczością Natalii Tułasiewicz”*, „Biografistyka Pedagogiczna”, 7(2022) nr 1, s. 289–309, DOI: 10.36578/bp.2022.07.17.
- Rzesoś A., *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: droga do miłości*, Poznań 2019.
- Rzeszut Z., *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz*, seria: *Męczennicy 1939–1945*, z. 38, Włocławek 2001.
- Szablak K., *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz (1906–1945)*, w: *Blask świadectwa: błogosławiona nauczycielka Natalia Tułasiewicz*, red. B. Judkowiak, T. Marchwiak, S. Sławińska, K. Szablak, Bonami-Poznań 2013, s. 5–8.
- Szablak K., *Inspiracje Nataliańskie: „Co ze mnie żyć będzie w ludziach?”*, w: *„Wiódł mnie Pan...”: studia i świadectwa w 20. rocznicę beatyfikacji Natalii Tułasiewicz*, red. J. Hadryś, B. Judkowiak, Poznań 2020, s. 213–240.

Netografia

- Błogosławiona Natalia Tułasiewicz, <https://blogoslawionanatalia.eu/>, dostęp: 15.07.24.
- Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu, <https://dodn.dolny-slask.pl/ogolnopolski-konkurs-literacki-pod-haslem-pisz-dalej-moje-zycie/>, dostęp: 15.07.2024.
- Duszpasterstwo Kobiet Archidiecezji Poznańskiej, <https://kobieta.archpoznan.pl/aktualnosci/nowe-logo,32>, dostęp: 15.07.24.
- Fundacja Rozwoju Miasta Poznania, https://frmp.pl/2023_film-blogoslawiona/, dostęp: 15.07.24.
- Konferencja Episkopatu Polski, <https://episkopat.pl/dekret-bl-natalia-tulasiewicz-patronka-nauczycieli-w-polsce/>, dostęp: 15.07.24.
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. bł. Natalii Tułasiewicz, <https://szkoly.poznan.ksw.pl/>, dostęp: 15.07.24.
- Warsztaty w Drodze, <https://warsztatywdrodze.pl/o-pielgrzymce>, dostęp: 15.07.24.